

pesme*

konstantin kavafij

PRVA STEPENICA

Teokritu se žalio
jednog dana mlađi pesnik Eumen:
»Dve će godine kako pišem
a samo sam jednu idilu sastavio.
To je moje jedino celovito delo.
Visoko je, vidim, na žalost,
vrlo visoko stepenište Poezije;
a s ove prve stepenice gde sam sada
nikada se neću uspeti nesrećnink«.

Reče Teokrit:

»Te su reči
neprilične i hujjenje.
Makar i da jesu na prvoj stepenici, treba
da budeš ponosan i srećan.
To dokle si stigao — nije malo,
to što si postigao — slava je velika.
Jer već i ta prva stepenica
mnogo je od običnog sveta udaljenja.
Na stepenicu tu da zakoračiš
treba da punopravan građanin
postaneš u gradu misli.
A teško je u tome gradu
i retko biva da te prihvate za sugrađana.
Na njegovom ćeš trgu zateći zakonodavce
kojima se ne podsemeva nijedan avanturista.
To dokle si stigao — nije malo.
To što si postigao — slava je velika?«

GLASOVI

Zamišljani glasovi, voljeni,
onih što pomreše, ili onih
što su za nas izgubljeni kao pokojnici.

Katkada nam, u snovima, zbore.
Katkada ih, dok razmišlja, čuje mozak.

I s njihovim se ehom za časak vraćaju
odjeci iz prve pesme našeg života —
kao noću, daleko, muzika što se gubi.

ONO ŠTO MOŽEŠ

Čak i ako ne možeš od svog života da učiniš ono što želiš,
bar pokušaj da postigneš
ono što možeš: nemoj ga srožavati
prečestim druženjem sa svetom,
silnim kretanjem i razgovorom.

Nemoj ga srožavati grabeći ga,
razvlačeći ga često i izlazući
svakodnevnoj ludosti
veza i susreta
sve dok ne postane kao neki tudi pretovareni život.

POSLANICI IZ ALEKSANDRIJE

Nisu videni vekovima, tako divni darovi u Delfima
kao ovi što su ih poslala ta dvojica, braća,
dva suparnička kralja Ptolemaja. Ali čim su ih primili,
sveštenici se uz nemiriše oko proročanstva. Sve njihovo iskustvo
biće im neophodno da ga dovoljno oprezno sastave;
koji će od dvojice, koji će od takve dvojice ostati nezadovoljan.
I sastaju se noću u tajnosti
da ispitaju domaće prilike Lagida.

Poslanici se, međutim, vraćaju. Opráštaju se.
Polaze nazad u Aleksandriju, kažu. I ne traže
nikakvo proročanstvo. Sveštenici ih slušaju s radošću
(jasno je da će zadržati sjajne darove),
ali su i u krajnjem nedoumici,
ne shvatajući šta ova iznenadna ravnodušnost znači.
Ne znaju oni da su juče poslanicima stigle teške vesti.
U Rimu je dato proročstvo: tamo je izvršena podela.

DARIJE

Pesnik Fernaz važan deo
svoje epske poeme upravo piše.
Onaj u kome persijsku kaljevinu
preuzima Darije Histasp. (Od njega
vodi poreklo i slavni naš kralj i vladar
Mitrídat — Dionis i Eupator.) Ali tu
valja biti mudar; treba da se proceni
šta je pri tom mogao osećati Darije:
možda je bio ohol i kao opijen; ipak ne—
pre će biti da je shvatao zatudnost veličine.
Duboko razmišlja o svemu ovome pesnik.
Ali ga prekida sluga koji trčeći
ulazi da javi toliko važnu vest.
Izbio je rat s Rimljanim.
Glavnina naše vojske već je prešla granice.

Pesnik je preneražen. Kakva nesreća!
Gde će sad slavni naš kralj i vladar,
Mitrídat, Dionis i Eupator,
da se zanima grčkim poemama.
Usred rata zamisli, grčkim poemama.

Muči se Fernaz. Baš je nesrećan!
I to kad je bio siguran da će se
s »Darijem« proslaviti i svoje kritičare,
one zavidne, konačno učutkati.
Kakvo odlaganje, kakvo odlaganje njegovih planova.

A da je samo odlaganje — opet lepo.
Ali da vidimo da li smo uopšte bezbedni
u Amisu. Grad i nije naročito utvrđen.

A Rimljani su užasan neprijatelj.
Možemo li da izđemo na kraj s njima,
mi iz Kapadokije? Da li je to moguće?
Možemo li se meriti sada mi s legijama?
O, veliki bogovi, zaštitnici Azije, pomožite nam.

Ipak, u svem tom zlu i pometnji,
ona njegova pesnička zamisao mu se uporno vraća —
mora da je u stvari bio ohol i kao opijen,
da, ohol i kao opijen mora da je bio Darije.

IZ ŠKOLE SLAVNOG FILOSOFA

Bio je učenik Amonija Sake dve godine:
ali su mu dodijali i filosofija i Saka.

Posle toga je otišao u politiku.
Ali je digao ruke od nje. Prefekt je bio budala
a svi oko njega drevni mudraci i uštočljeni bukvani:
grčki njihov — očajan, jadnici.
Radoznalost mu privuće
pomožalo Crkva: da se pokrsti
i da prede u hrišćanstvo. Ali je brzo
promenio mišljenje. Zavadio bi se sigurno
s roditeljima, do razmetljivosti paganima:
i oni bi mu odmah — o groze —
uskratili svoje vrlo velikodušno izdržavanje.

Međutim, ipak je morao da radi nešto. Poče da posećuje
sumnjičiva mesta po Aleksandriji,
sve tajne jazbine razvrata.

Sreća mu je u tome bila vrlo naklonjena:
darovala mu je divan izgled.
A on je uživao u božanskom daru.

Bar još sledećih desetak godina
ta lepota će mu potrajati. Zatim —
možda će opet otići do Sake.

A ako starac u međuvremenu umre,
otići će do nekog drugog filosofa ili sofiste:
uvek se nađe neko pogodan.

A napokon, možda će i politici
da se vrati — iz hvalevrednog sećanja
na porodične tradicije,
dužnost prema otadžbini i druge slične zvučne stvari.

NADGROBNI NATPIS ANTIOHA, KRALJA U KOMAGENI

Kada se, ucvjeljena, vratila s njegove sahrane,
sestra Antioha, za života umirenog i krotkog
i veoma učenog kralja Komagene,

požeze za njega nadgrobni natpis.

I Kalistrat, mudrac iz Efesa — koji je
češto boravio u državici Komageni,
i u kraljevskoj kući bio gošćen

rado i totikom puta —
sastavio natpis na predlog sirijskih dvorjana
i posla ga staroj gospodi.

»Neka Antioha kralja dobročinitelja,
o Komagenjani, dostoјno uznosi slava.

Bio je promišljen vladar zemlji,
bio je pravedan, mudar, junačan,

a još je bio i ono najbolje: Helen.

Covečanstvo nema časnije osobine:

one iznad se nalaze u bogova.«

U JEDNOM MALOAZIJSKOM GRADU

Vesti o ishodu pomorske bitke kod Akcija
bile su naravno neočekivane.

Ipak nema potrebe da sastavljamo nov natpis.
Samu se time promeni. Umesto onog

u poslednjem redu: »Oslobodivši Rimljane
od strašnog Oktavijana,

te svojevrsne parodije Cezara«,
sam ćemo staviti: »Oslobodivši Rimljane
od strašnog Antonija«.

Ceo se tekst odlično uklapa.

»Pobedniku tom najslavnijemu,
nenadmašnom u svakom vojničkom poduhvatu,

veličanstvenom u političkim podvizima,
zbog koga je opština usrdno želela

triumf Antonijev«

ovde, kako rekosmo, izmena: »Cezarov,

smatrajući to za najlepši dar Zevsov —

moćnom zaštitniku Grka,

koji milostivo ceni grčke navike,

koji je omiljen u svakoj grčkoj zemlji,

koji je veoma pogodan za ponosnu pohvalu

i za iscrpljeno nabranjanje njegovih dela

na grčkom jeziku u stihu i u prozi:

na grčkom jeziku koji je donosilac slave«.

I tako dalje, i tako dalje. Sve se sjajno uklapa.

U VELIKOJ GRČKOJ NASEOBINI, 200. GODINE PRE NOVE ERE

Da situacija u naseobini nije kako treba

nema ni najmanje sumnje;

pa makar da se sasvim solidno krećemo napred
možda je, kako smatraju nemalobrojni, kucnuo čas

da političar reformator nastupi.

To je, ipak, i nezgodno i teško

zato što od svega

prave veliko pitanje ti

reformatori. (Sreća bi bilo kad nikad

nikome ne bi bili potrebni). Za svaku sitnicu,

za najbeznačajniju mrvicu, ispituju i istražuju,

a odjednom zamisle radikalne promene

i zahtevaju da se bez odlaganja izvrše.

Imaju i parole za ove žrtve:

ODRECITE SE ONOG POSEDA;

TO VAŠE VLASNIŠTVO JE OPASNO

TAČNO TAKVA VLASNIŠTVA NANOSE ŠTETU

NASEOBINAMA.

ODRECITE SE ONOGA PRIHODA

I ONOG DRUGOG STO JE ZAVISAN OD NJEGA,

I ONOGA TRECEG — TO JE PRIRODNA POSLEDICA;

ONI SU VAŽNI, ALI STA DA SE RADI?

OBAVEZUJU VAS UBITACNOM ODGOVORNOŠĆU.

I što dalje napreduju sa svojom inspekcionim,

sve je izlišnije ono što otkrivaju, ali zahtevaju da se i s tim prestane;

a za te stvari je ipak teško da ih ukloni bilo ko.

A kada, na sreću, okončaju svoju rabotu,

i kada je svaka sitnica određena i opisana,

povlače se, uzimajući i pravednu platu,

da bismo sagledali što još ostaje, posle

tako uspešne operacije.

A možda čas još nije kucnuo.

Da ne žurimo: žurba je opasna.

Preuranjene mere donose kajanje

Sigurno i na nesreću, mnogo je čega nepodesnog u naseobini

Međutim, ima li ičega ljudskog što ne bi bilo nesavršeno?

A mi se, na kraju krajeva, ipak, evo, krećemo napred.

VLADAR IZ ZAPADNE LIBIJE

Uglavnom se svideo u Aleksandriji,

za tih deset dana svoga boravka,

Menelajev sin Arispomen,

vladar iz Zapadne Libije.

Kao ime, i odeća mu, uljudno, helenska.

Rado je privatao počasti,

ali ih nije tražio: bio je skroman.

Kupovao je helenske knjige,

mahom iz istorije i filozofije.

Iznad svega, bio je škrt na rečima.

Mora da je dubokih misli, govorilo se,

a prirodno je što takvi ne pričaju suviše.

Nije bio dubokih misli, niti čega drugog.

Sasvim običan, smešan čovek.

Uzeo je helensko ime, odevao se poput Helena,

a naučio je manje-više i da se ponosa kao Heleni.

U duši je strepo da slučajno

ne pokvari povoljan utisak

ako govor helenski sa strašnim varvarizmima,

a Aleksandinci bi ga otkrili,

već po svom običaju, nesrećnici.

Stoga se ograničio na malo reći,

pazeći sa strahom na padeže i na izgovor;

i nisu ga malo mučili ti razgovori

koji su se gomilali u njemu.

Izabrala i prevela s grčkog
Ksenija Maricki Gađanski

KONSTANTIN KAVAFI

(1863—1933)

Roditelji Kavafijevi poreklo su iz Carigrada, iz veoma imućnih i uglednih trgovacačkih porodica, a on je rođen u Aleksandriji. Dobar deo života porodica je proveo u Engleskoj, gde je iz početka vodila veoma uspešnu trgovinu. Otac je bio dvadesetak godina stariji od majke koja se udala u eternastoj i do 27. godine izrodila devetoro dece, od kojih je samo jedna bila devojčica. Ova devojčica nije dočekala ni drugi rođendan, što nije bilo neznačajno za majčin odnos prema sinovima koji su došli kasnije, pogotovo pre dvojici — Pavlu i Konstantinu. Srećan i lukuzan život porodice u Aleksandriji prestaо je očevom smrću 1870. Zavladala je oskudica koja je postojala sve veća za lude navlike na bogatstvo, privatne učitelje, na društveni prestiž. Majka je pokušala da porodici stabilizuje u Engleskoj, preveliši se s decom tamno, ali njeni najstariji sinovi ne da nisu umeli da vode poslove, nego su izgubili i našestvo. Konstantin je tako proveo devet godina, do likvidacije firme u Engleskoj 1879. godine. Navodi se da mu je materinski jezik bio engleski. Od 1882. do 1885. boravi u Carigradu, a tek se da mu je u narednom 22. godinom konačno nastanjuje u Aleksandriju, da bi u nekoliko marta putovao u inostranstvo, uključujući Grčku, za vreme godišnjih odmorova. U to vreme Kavafijevi imaju englesko državljanstvo, tek će ga se kasnije Kavafi odreći. Pored engleskog, dobro zna italijanski i francuski, a pomalo arapski. U njegovoj porodici prepska se vodi na francuskom i engleskom, svoje dnevničke i beleške piše na oba jezika, pretežno na engleskom, a spominje se i blagi engleski prizvuk u njegovom grčkom izgovoru. Zaposlen je, više od trideset godina, u Odjelu za navodnjavanje Ministarstva javnih radova u Egiptu, živeći, s drugom braćom, uz majku udovicu koja se nije preudala. Neka braća su se poženila i dobila decu, ali su viši pomrli pre Konstantina koji je, pred kraj života, oboleo od raka na grlu i umro usamljen u Aleksandriji, nekoliko meseci posle opracije u Atini.

Osim godinu-dve u nekoj trgovackoj akademiji, Kavafi se nije redovno školovao, što ga je omelo da se upusti u politiku i novinarstvu. Dosta rano je počeo pisati pesme, na engleskom, francuskom i grčkom jeziku mešanom od oblika i leksike iz dva separatna idioma grčkog jezika — katarefare i dimoditike. To je dug bio razlog što su ga zagrijeni narodnjaci odbacivali kao pesnika. Drugi je razlog tehničke prirede: Kavafi je iz početka objavljivao pesme u časopisima, ali je tek od 1910. počeo ozbiljno da stvara, odrekavši se većine prethodnih pesama. Otada publikuje pesme na nekakvom tabacima — nikad u obliku knjige — i deli prijateljima. Veze između Atine i Aleksandrije su u to vreme veoma jakе, te on nije sasvim nepoznat u Atini. 1903. kritičar Ksenopulo vrlo pothvalno piše o njemu. Kasnije sve više osvaja omladinu koja oseća obavezu da ga vidi prilikom poseću Aleksandriji. Uranij, Agraj, Karioraki i drugi svojevrsni su »namešnici« njegove poezije u Atini. 1926. dobio je orden Feniksa od grčkih vlasti.

Prva knjiga poezije izlazi mu posmrtno, 1935. godine u Atini. Sadrži 154 pesme. Kasnije je solunski profesor I. Savidi priredio kritičko izdanje svih Kavafijevih pesama, objavljenih i neobjavljenih.

Kavafi je postao jedan od najvećih pesnika novije Grčke, posebno cenjen i u inostranstvu — izuzetno u Engleskoj, s ogromnim uticajem na mlade naustaće, a da nije porekao grčku tradiciju u poeziji. On je uneo druge teme — helenizam i vizantijski period posmatran iz drugog ugla od uobičajenog, romantičarskog, jednostranog. Njegova blaga ironija i oskudan, suvoparan rečnik navodili su Grke na primedbu da je to proza, a ne poezija. Smatrali su ga i »pesnikom bekstvar i »pesnikom dekadencije«, ocene koje nisu bile savšim lišene aluzija na njegov privatni život, određen autoerotizmom i homoseksualnošću, prikrivenom sve dok nije navršio četrdesetu godinu. U novije vreme se nekolicina naprednih pisaca u Grčkoj trudi da ispravi ovako površnu, shematisiranu sliku velikog pesnika koji je, po njihovom mišljenju, imao angažovan stav u životu i književnosti — na strani progresa i humanosti.

N a p o m e n a :

* Iz knjige: Konstantin Kavafi, Pesme, koja će izći u izdanju Izdavačkog preduzeća »Rada« u Beogradu.